

Irena Kolbas

Etnografski muzej Zagreb
Zagreb
Hrvatska
ikolbas@emz.hr

Prikaz

Primljeno: 9. svibnja 2011.
Prihvaćeno: 30. svibnja 2011.

Razmjena knjižnične građe Etnografskog muzeja u Zagrebu

Rad prikazuje praksu razmjene knjižnične građe Etnografskog muzeja u Zagrebu kao jedan od bitnih segmenata rada muzejske knjižnice. Razmjena se odvija od samih početaka rada Muzeja. Muzej ima razmjerno veliku razmjenu s brojnim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu. Pri razmjeni postoje određeni problemi koji imaju više uzroka: nedostatak kvalificiranog knjižničarskog osoblja u muzejima, manjak novca za potrebe razmjene i drugo. Razmjena publikacija samo je jedan od segmenata rada u muzejskim knjižnicama koji pokazuje potrebu za rješavanjem statusa tih knjižnica koji je vezan i uz rješavanje statusa muzejskih knjižničara.

Etnografski muzej od svog je osnivanja 1919. počeo i sa sakupljanjem knjižne građe kao bitnog dijela stručnog i znanstvenog rada muzeja. Kao zaseban odjel, knjižnica je ustanovljena već 1920. godine. Temelj knjižnice bile su knjige koje su darovali Salamon Berger, prvi ravnatelj Muzeja i Vladimir Tkalčić, prvi kustos Muzeja. Taj prvi fond sadržavao je oko 200 svezaka (Gjetvaj, 69).

Knjižnični fond rastao je u prvo vrijeme zahvaljujući brojnim donacijama naših djelatnika i ustanova iz cijeloga svijeta, ali i razmjenom. Usprkos svjesnosti prvih kustosa o važnosti knjižnice za rad muzeja, Knjižnica Etnografskog muzeja nije imala kvalificiranog knjižničara sve do 1995. godine. Svih tih godina Knjižnicu je vodio netko od kustosa kao usputni posao. Nažalost, u mnogim specijalnim, osobito muzejskim knjižnicama, i danas još vlada uvjerenje da za rad u knjižnici nije potrebno nikakvo posebno obrazovanje pa tako nailazimo na muzeje u čijim knjižnicama nema knjižničara, a one se vode na neprimjeren način. To se odražava i na razmjeni publikacija.

S obzirom na to da nije postojao knjižničar u Muzeju, teško je ustanoviti kada je počela razmjena knjižne građe jer nema o tome podataka. No, po inventarnim knjigama može se pretpostaviti da je razmjena krenula već u samim počecima rada knjižnice. Evidencija o razmjeni počinje se voditi sredinom 1950-ih godina i već tada se može vidjeti impresivna razmjena s brojnim muzejima: s gotovo svim muzejima u Jugoslaviji

i s mnogim muzejima iz cijeloga svijeta. Osim s muzejima, razmjena se odvijala i sa znanstvenim ustanovama (institutima), fakultetskim knjižnicama i drugim većim knjižnicama te drugim ustanovama.

Knjižnica Etnografskog muzeja danas ima razmjenu s gotovo 200 ustanova, od toga s oko 50 ustanova u Hrvatskoj i oko 150 ustanova u svijetu. Posljednjih godina dosta se povećao broj ustanova s kojima imamo razmjenu u Hrvatskoj. Glavni su razlozi tome ustanovljavanje više novih konzervatorskih odjela Ministarstva kulture koji trebaju imati naša izdanja. I sve više fakultetskih knjižnica traži naše publikacije u razmjenu. Te ustanove često nemaju stalnih izdanja, no ipak ponekad izdaju neku publikaciju pa se tako to vodi kao razmjena, a ne dar. Muzeju je u interesu da se njegova izdanja čitaju pa stoga rado razmjenjujemo građu, premda ponekad ta razmjena nije u jednakom omjeru.

Razmjena se obavlja na više načina: najčešće tako da Muzej redovito šalje svoja izdanja drugim ustanovama, a za uzvrat dobiva njihova izdanja. No postoje i drugačiji ustanovljeni uzusi: npr. s Royal Anthropological Institute British Museuma imamo dugogodišnju razmjenu. S obzirom na to da oni jako puno objavljuju, razmjena se odvija po načelu: knjiga za knjigu. Tako mi pošaljemo svoja izdanja, potom od njih dobijemo popis izdanja s kojeg izaberemo što nam je zanimljivo. Takav sustav razmjene idealan je za nas: tako možemo odabrati građu koja je potrebna za naš Muzej. Naime, često rutinskom razmjenom dobivamo u razmjenu izdanja koja su nepotrebna Muzeju. Na taj način se muzejska Knjižnica opterećuje izdanjima koja ne pripadaju njezinu profilu pa nepotrebno stoje na policama knjižnice i nitko ih neće tražiti. Često se ovdje radi o već spominjanom problemu, odnosno da u muzejskim knjižnicama ne rade kompetentni stručnjaci koji bi trebali znati što treba slati u razmjenu u koju muzejsku knjižnicu. Naime, ne šalju se sva izdanja svima, postoje određeni kriteriji, jedan od osnovnih je upravo taj da treba imati u vidu profil muzeja čijoj se knjižnici šalje u razmjenu i koja knjižnična građa može biti zanimljiva za određeni muzej i njegovu knjižnicu.

Posljednjih dvadesetak godina, uslijed političkih promjena, intenzivirana je razmjena s nekim ustanovama, dok je s drugima zamrla. Neke ustanove više ne postoje, druge ne šalju građu. U Hrvatskoj ima muzeja koji izdaju publikacije, ali nemaju novaca za njihovu distribuciju. Danas je većini muzeja poštarina veliki izdatak, često su muzejska izdanja nešto za čiju se poštarinu teško odvaja novac jer prednost uvijek ima temeljna, muzejska djelatnost: izložbe i sakupljanje muzejske građe. Premda je za očekivati da u tu djelatnost spada i razmjena muzejskih izdanja kao prezentacija i propaganda muzeja, to se, nažalost, često ne shvaća tako. Nije neuobičajeno da nam knjižničari ili kustosi sami donose svoja izdanja u razmjenu kada službeno dolaze u Zagreb kako bi se uštedjelo na troškovima poštarine.

Neki muzeji, kad objave luksuzno izdanje, nerado to daju u razmjenu pa Etnografski muzej tada ili ostaje bez te publikacije ili je mora kupiti. No ipak suradnja među mu-

zejskim knjižnicama je dosta dobra i često se ipak uspije dobiti publikacija uz zamolbu, premda inače postoji redovita razmjena s dotičnom ustanovom.¹

Uobičajena je praksa uz razmjenu slati i dopisnicu koja se vraća kao potvrda primitka građe. Danas te dopisnice sve više zamjenjuje potvrda primitka građe elektroničkom poštom.

Iz svega se navedenog može vidjeti da bi trebalo postaviti neka jasnija načela razmjene, no muzejske su knjižnice, kao i brojne druge specijalne knjižnice, pune nedefiniranih načela rada,² nedovoljno stručnog osoblja i nedovoljne brige za sam fond knjižnice koji je također često od manje važnosti nego muzejski fundus. Status muzejskih knjižnica nije riješen usprkos nekim manjim pokušajima, pa tako nije ni riješen status muzejskih knjižničara: oni kao djelatnici ni ne pripadaju pod *Zakon o muzejima* već pod *Zakon o knjižnicama*. Slika nejasnih načela razmjene kao i drugih vidova rada muzejske knjižnice jest samo odraz neriješenih statusa muzejskih knjižničara i toga tko može raditi u muzejskoj knjižnici.

Ipak, usprkos svemu navedenom, knjižnica Etnografskog muzeja može biti zadovoljna brojem ustanova s kojom ima razmjenu jer tako ne samo da se muzejska izdanja mogu čitati u dvjestotinjak ustanova svijeta već i Muzej dobiva vrijednu građu koja mu inače često ne bi bila dostupna.

Literatura

Gjetvaj, Nada. 1989. Etnografski muzej u Zagrebu : povodom 70. obljetnice. *Etnološka istraživanja* 5/1989

Kolbas, Irena. 1998. Sadržajna obrada građe u Knjižnici Etnografskog muzeja. *Informatica museologica*, 28/1998, 1-2. str. 21-23.

<http://www.emz.hr/knjiznica.html> (29.06.2011.)

http://www.hrmud.hr/admin/fckeditor/File/PZE_323%5B1%5D.pdf (29.06.2011.)

http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_06_69_1665.html (29.06.2011)

---

¹ To je više puta bio slučaj sa Muzejem za umjetnost i obrt i Klovičevim dvorima koji često izdaju reprezentativna izdanja.

² Npr. ne postoje jasno definirana pravila tko su korisnici muzejskih knjižnica i kome se može posuđivati građa; mnoge muzejske knjižnice ne šalju obvezne primjerke jer ni ne znaju za tu obavezu i drugo.

Irena Kolbas

Ethnographic Museum Zagreb
Zagreb
Croatia
ikolbas@emz.hr

Appendice

Received: May 9, 2011

Accepted: May 30, 2011

Exchange of Library Material of Ethnographic Museum in Zagreb

The paper presents the practice of exchange of library material of Ethnographic Museum in Zagreb as one of essential segments of work in a museum library. The exchange has been going on since the Museum beginning. The Museum has a comparatively big exchange with a number of institutions in Croatia and abroad. Certain problems occurring in exchange are caused by: lack of qualified library staff in museums and lack of resources for exchange. Exchange of publications is only one of the segments of work in museum libraries that points to the need to solve the status of these libraries as well as status of museum librarians.

Ethnographic Museum started collecting library material as an essential part of its professional and scientific work from its foundation in 1919. The Library was established as a separate department already in 1920. The Library was based on the books donated by Salamon Berger the first Museum director and Vladimir Tkalčić, the first Museum curator. The first collection included some 200 volumes (Gjetvaj, 69).

Library holdings grew at first owing to numerous donations by Museum staff and institutions from all over the world, as well as by exchange. Despite the fact that the first curators were aware of the importance of library for the Museum, the Library of Ethnographic Museum did not have a qualified librarian up to the year 1995. During all the previous years, one of the curators was in charge of the Library as a casual job. Unfortunately, in many special, and especially in museum libraries, even today the opinion prevails that no special education is necessary to work in a library. Thus museums that have libraries without a librarian are run inappropriately can be found. This is reflected in the exchange of publications as well.

Since there was no librarian in the Museum, it is difficult to determine when the exchange has begun because there are no data. But, according to the inventory books, it can be assumed that the exchange started when the library began working. The records of exchange were kept from mid-1950ies and already then the exchange with

numerous museums was impressive. It included almost all the museums in the former Yugoslavia and a number of museums from all over the world. The exchange with scientific institutes, faculty libraries and other bigger libraries and other institutions also took place.

The Library of Ethnographic Museum today exchanges material with nearly 200 institutions, 50 of those are from Croatia and 150 are from different parts of the world. In the recent years the number of institutions in Croatia with which the material is exchanged has grown. The main reason was the establishment of several new conservation departments of the Ministry of Culture that need to have our publications. More faculty libraries also want to get our publications by exchange. These institutions often do not have their own publications, but when they occasionally publish something this is recorded as exchange and not as gift. The Museum wants that its publications reach the readers, so the publications are gladly exchanged, although sometimes the exchange ratio is unequal.

The exchange is performed in several ways: most often the Museum regularly sends its publications to other institutions, and they send their publications in return. But there are other established practices, like the longstanding exchange with The Royal Anthropological Institute of the British Museum. Since they publish a lot, the principle of exchange is book for book. Thus we send our publications and receive their list of publications to choose what interests us. This type of exchange is ideal for us: we get to choose the material we need for our Museum. Namely, routine exchange often leaves us with publications the Museum does not need. In this way the Museum Library is not encumbered with publications that are not within its scope of interest, so they just occupy the shelves and nobody will search for them. This is often due to the already mentioned problem that there are no competent professionals in museum libraries who would know what kind of publications should be exchanged with other museum libraries. Namely, not all publications are sent to every library, there are defined criteria, one of the basic being to take into account the profile of the museum and which publications would be interesting to the museum and its library.

In the last twenty years, due to political changes, the exchange with some institutions was intensified, and with some suspended. Some institutions do not exist any more, others do not send materials. There are museums in Croatia that publish, but do not have money for distribution of their publications. Postage is today a great expense for many museums, and there are no resources for distribution of museum publications, because the basic museum activity: exhibitions and collection of material have the priority. Although one can expect that the exchange of museum publications is a part of promotion and presentation of a museum, unfortunately this is not often perceived that way. It is not unusual that librarians and curators bring their exchange publications themselves when they come to Zagreb on business to save on postage.

Some museums are unwilling to exchange lavishly produced editions, so in these cases Ethnographic Museum has to buy the publications. Still, the cooperation between museum libraries is quite good and frequently a publication can be obtained on request, although there is a regular exchange with an institution.¹

The regular exchange practice is to send material with a card which is returned as a receipt. Today these cards are frequently replaced with the confirmation of receipt sent electronically.

From all that was stated above, it can be seen that some clear principles of exchange should be established, but there are a lot of undefined principles of work² in museum libraries, not enough qualified staff and inadequate care for the holdings of the library that is often less important than the museum holdings. The status of museum libraries remains unresolved despite some attempts, and the status of museum librarians has not been resolved either. They are not under jurisdiction of either the *Law on Museums* or the *Law on Libraries*. The unresolved principles of exchange and other aspects of work in museum libraries are just a reflection of the unresolved status of museum librarians and of the issue who can work in a museum library.

Still, despite all the mentioned above, the Library of the Ethnographic Museum can be pleased with the number of institutions with which exchange has been established, so the Museum's publications can be obtained in some two hundred institutions all over the world and in return the Museum receives valuable material that it would otherwise be unavailable.

Translated by: Jasenka Zajec

---

¹ This was the case on several occasions with the Museum of Arts and Crafts that publishes lavishly produced editions on several occasions.

² For instance, there are no clear rules who are the users of museum libraries and to whom the material can be lent; many museum libraries do not send deposit copies because they are not aware of this requirement and so on.